

CHECKLIST
VIDEOPRODUCTIES MAKEN
VOOR HET ONDERWIJS

CHECKLIST VIDEOPRODUCTIES MAKEN VOOR HET ONDERWIJS

Wil je een video of een kennisclip maken maar weet je niet precies wat daar allemaal bij komt kijken en hoe je dit kunt organiseren? Deze checklist geeft aan de hand van vier productiefases tips en aandachtspunten voor iedereen die zich binnen een onderwijsinstelling bezig houdt met de ontwikkeling en productie van videomateriaal voor het onderwijs.

Interdisciplinaire samenwerking

Bij het ontwikkelen en produceren van online onderwijsmateriaal zoals video's en kennisclips zijn mensen vanuit verschillende disciplines betrokken. Docenten, AV-experts, onderwijskundigen, ICT'ers en communicatiemensen werken in een projectteam vaak intensief samen aan nieuwe en innovatieve videoproducten. Deze interdisciplinaire samenwerking vraagt veelal om nieuwe vaardigheden en een andere rol en houding van alle betrokkenen. Vooral de docent betreedt, zeker bij de eerste keer, een andere wereld en stapt daarbij in een nieuwe en soms onwennige rol.

Bron van inspiratie, aan te passen aan eigen situatie

Voor deze checklist zijn praktijkervaringen verzameld tijdens een bijeenkomst van de special interest groep (SIG) Media & Education over videoproducties in het onderwijs. De tips en aandachtspunten zijn vooral bedoeld voor de enthousiaste beginners, maar bieden ook de meer ervaren mensen inspiratie of handvatten voor een constructieve samenwerking.

De meeste praktijkervaringen die hier zijn verzameld, gaan uit van opnames in een studio. Daarnaast produceren docenten tegenwoordig ook veel clips zelf met eenvoudige technische tools zoals mobiele telefoons of tablets. Ook wordt er in toenemende mate gewerkt in quickstudio's met standaard-inrichting en minimale begeleiding die vaak per uur te huur zijn. Kortom, gebruik de checklist op basis van persoonlijke behoeften en je eigen situatie.

Vier fases

De ontwikkeling van video's en kennisclips verloopt in veel gevallen volgens de fasering: ontwerp, ontwikkeling, productie en implementatie/evaluatie. Voor de checklist hebben wij daarom ook deze fasering aangehouden. De grenzen tussen de fases zijn niet statisch of absoluut. Vul deze daarom ook vooral zelf aan op basis van eigen ervaringen en inzichten.

Fases ontwikkeling van video en kennisclips

1. Ontwerpfase: kennismaken, rollen verdelen, samenwerkingsvorm kiezen, doelstelling en doelgroep bepalen, budget vaststellen, formats en voorbeelden bespreken, afspraken en werkproces opschrijven, licentie kiezen.

2. Ontwikkelingsfase: planning en begroting maken, formats ontwikkelen, kwaliteitsnorm vaststellen, script ontwikkelen en feedback vragen, succesfactoren verhaal bepalen, storyboard maken, autocue schrijven, materiaal kiezen, trainen en oefenen.

3. Productiefase: rollen opnieuw verdelen en afbakenen, proces en workflow verduidelijken, tijdsinvestering vaststellen, docent coachen, aantal takes afspreken, eindverantwoordelijke bepalen, eerste montage bij docent checken, genieten.

4. Implementatie- en evaluatiefase: promotie maken, collega's informeren, context hergebruik vaststellen, evaluatie plannen en invullen, tevredenheidscriteria bepalen, metadata voor vindbaarheid vaststellen, gebruik meten, archiverings- en beheervorm kiezen, onderwijsresultaten vergelijken, feedback en kritiek ontvangen, ervaringen en inzichten delen.

- Neem de tijd voor het ontwerp en zorg voor een **intensieve en uitgebreide startbijeenkomst**. Ook hier is een goed begin het halve werk.
- Maak kennis met elkaar en wissel daarbij kennis en expertise uit op inhoud en vaardigheden. **Wie ben je, wat kom je brengen en wat kom je halen?** Bij grotere producties loont de tijdsinvestering om kennis van elkaars werk te nemen: de AV-deskundige kan laten zien wat hij/zij eerder gemaakt heeft en de deskundige nodigt de filmmakers een keer uit bij bijvoorbeeld een college, onderzoek, presentatie of dergelijke.
- Spreek een **duidelijke rolverdeling en gedragscode** af: wie doet wat en hoe gaan jullie met elkaar om?

FASE 1: ONTWERP

Nadat het besluit is gevallen dat een video of kennisclip het meest geschikte middel is voor het beoogde (onderwijs)doel, is dit de cruciale eerste fase. In deze ontwerpfase komt de expertise van het team samen en wordt de basis voor het eindproduct gelegd.

Doel: kennismaken, rollen verdelen, samenwerkingsvorm kiezen, doelstelling en doelgroep bepalen, budget vaststellen, formats en voorbeelden bespreken, afspraken en werkproces opschrijven, licentie kiezen.

- Bepaal of en in **welke vorm** de video/kennisclip als middel passend is bij je onderwijsdoel en doelgroep en op welke manier hij het totale onderwijsprogramma gaat aanvullen.
- Bepaal vooraf **hoe lang** de video/kennisclip gaat duren.
- Zorg dat er **duidelijkheid is over het budget**, de budgethouder en de budgetverantwoordelijke.

- Inhoudsdeskundige: geef voldoende **ruimte en aandacht** aan de maker van de video/kennisclip. Zo voelt hij/zij zich ook mede-eigenaar van de inhoud.
- Doe als maker je best om de **inhoud te begrijpen** en concentreer je niet alleen op de vorm.
- Kijk samen naar **voorbeelden van verschillende formats** en bespreek de plus- en minpunten.
- Kijk samen naar goede **voorbeelden van elkaars werk en expertise**. Wat maakt deze goed?

- Vertrouw op jezelf en op de specifieke en daarmee aanvullende kennis en expertise van de anderen. Daag elkaar uit om het **hoogst haalbare** te realiseren maar respecteer elkaars grenzen.
- Creëer een eigen en passende vorm van **samenwerking** waarin creativiteit en inhoudelijke kennis vloeiend in elkaar overgaan en gelijk optrekken. Zo ontstaan de echte pareltjes.
- Blijf ook de vraag achter de vraag stellen en **zorg dat je elkaar volledig begrijpt**.

- Schrijf naast de startbijeenkomst ook de **beoogde doelstelling** van de video-productie uit zodat je later op uitgangspunten kunt evalueren.
- Streef zoveel mogelijk naar een **duurzaam product** dat langdurig kan worden gebruikt of kies voor een eenvoudige(r) productie wanneer de inhoud dynamisch van karakter is.
- Bepaal onder **welke licentie** het eindproduct beschikbaar zal zijn: kies je voor een Creative Commons-licentie (welke?) of voor een auteursrechtelijk beschermde ontsluiting? Hou bij deze keuze ook rekening met de auteursrechten op al het secundaire materiaal dat je in de video/kennisclip gebruikt, zoals afbeeldingen van derden.

- Maak een **realistische planning en begroting** en bewaak deze tijdens het hele proces; plan en begroot ruim.
- Maak een heldere afweging wat de **beste productiewijze** is voor de video/kennisclip.
- Ontwikkel slechts een **beperkt aantal formats**: kijk uit voor 'de macht van het alles'.
- Zorg dat het **format en de vorm**, bijvoorbeeld een kennisclip of slidecast, **past bij de docent**.

FASE 2: ONTWIKKELING

Dit is de fase waarin de keuzes en de afspraken die zijn gemaakt in de conceptfase verder worden geconcretiseerd en ingevuld. Het concept wordt uitgewerkt. De aanvullende kennis en expertise van alle betrokkenen komen in deze fase bij elkaar.

Doel: planning en begroting maken, formats ontwikkelen, kwaliteitsnorm vaststellen, script ontwikkelen en feedback vragen, succesfactoren verhaal bepalen, storyboard maken, eventueel autocue schrijven, materiaal kiezen, trainen en oefenen.

- Houd rekening met de **afspeelmogelijkheid op diverse apparaten**; komt de video bijvoorbeeld ook goed over op een smartphone?
- Bepaal **welk materiaal** je in de video/kennisclip wilt gebruiken: foto's, animaties, graphics, PowerPoint-slides?
- Zorg voor **betrokkenheid bij de doelgroep** door zoveel mogelijk een activerende vorm te kiezen in de video/kennisclip.
- Bepaal samen de **kwaliteitsnorm** waar je voor gaat. Wat zijn je minimumeisen aan het materiaal dat je maakt?

- Maak aan de hand van het script een **storyboard**, dus een uitwerking van de shots voor het filmscript die je voor ogen hebt, en desgewenst een autocue: welke beelden en welke woorden gebruik je?
- Een storyboard maken en een **autocue** schrijven is vakwerk. Ga op zoek naar deskundigheid, intern of extern.
- **Oefen** met de autocue als je kiest om deze te gebruiken. Dat helpt en dwingt je om keuzes te maken in woorden en beelden.

- **Spreek** als docent **de tekst voor een kennisclip in**, bijvoorbeeld op je mobiele telefoon, terwijl je het onderwerp uitlegt aan iemand anders. Dat is goede input voor je script.
- **Vraag** enkele collega's en buitenstaanders om **gericht feedback** en commentaar te geven op de ingesproken tekst. Zo voorkom je dat je de tekst eerst uitschrijft en dan feedback vraagt. Dat kost veel meer tijd.
- Bepaal op basis van de feedback wat de **succesfactor** van het verhaal is: wat springt eruit, wat valt op en wat kan beter, of zelfs weg?
- **Leg** als docent **jouw idee ook uit** aan degene die het script schrijft.
- Maak een script: **gebruik sleutelwoorden en maak een samenvatting**.
- Zorg voor een **pakkende opening en afsluiting**.

- Breng **emotie en urgentie** in het verhaal. Stel jezelf regelmatig de vraag: nou en?
- Gebruik persoonlijke taal en blijf als docent bij je **eigen stijl en kwaliteit**. Voer geen kunstjes op.
- Gebruik zoveel mogelijke **neutrale en tijdsafhankelijke taal**. Zeg dus niet 'welkom op deze winterse maandagochtend, bij les 3 van cursus x.'
- **Vertel** het verhaal **op een informele en ontspannen wijze**.
- **Bepaal of je wilt werken met een autocue**; sommige presentatoren floreren hierbij, andere juist niet.

- Bied docenten **trainingen** aan; laat ze oefenen en neem dit op. Zo ervaren ze zelf of ze een (aanvullende) training nodig hebben.
- **Train** docenten waar mogelijk **in een groep**. Zo leren ze van elkaar en kunnen ze elkaar feedback geven.
- Weet wat je als docent te wachten staat en zorg dat je bekend wordt met het fenomeen **Social Presence**, bijvoorbeeld aan de hand van de multimedia principes van Richard Mayer (zie de rubriek 'verder lezen' op pagina 8).
- Werk aan de hand van de **huisstijl** en de gewenste uitstraling van je instelling. Dat voorkomt gedoe en/of herstelwerkzaamheden achteraf.

- Zorg dat alle betrokkenen een **duidelijke en afgebakende rol** hebben. Wie is bijvoorbeeld de producer en wie de regisseur? Een regisseur is niet automatisch dezelfde persoon als die de camera bedient!
- Schep bij iedereen helderheid over het **proces en de workflow**.
- Zorg dat docenten (en hun managers!) weten wat ze te wachten staat qua inspanning en **tijdsinvestering**. Maak hierover vooraf duidelijke afspraken en draag er samen zorg voor dat de benodigde tijd ook daadwerkelijk ingepland wordt.

- Zorg voor een **goede voorbereiding** op de opnames. Denk vooraf na over kleding en houding.
- Houd de **kleding seizoenneutraal** en bepaal (bij meerdere opnames) vooraf of je wilt variëren met make-up en kleding of juist niet.
- Probeer het **publiek te 'imiteren'** door een klein gezelschap aan toehoorders aanwezig te laten zijn bij de opnames.
- Coach de docent op **uitstraling en positieve energie** en doe een warming-up.
- Niet vergeten: zet je **mobiel uit** of op stil tijdens de opnames.
- Houd tijdens het proces de **aandachtspunten uit de intake** bij de hand.

FASE 3: PRODUCTIE

Dit is de fase waarin de video of kennisclip daadwerkelijk wordt gemaakt. Rollen en posities worden opnieuw bekeken, ingevuld en ingenomen. Het is het moment waar de theorie wordt vertaald naar de praktijk.

Doel: rollen (her)verdelen en afbakenen, proces en workflow verduidelijken, tijdsinvestering vaststellen, docent coachen, aantal takes afspreken, eindverantwoordelijke bepalen, eerste montage bij docent checken, genieten.

- Spreek vooraf af **wie (definitief) goedkeuring moet geven** op het eindproduct.
- **Blijf alert op details** en fluit de makers terug als deze inhoudelijk niet kloppen.
- Maak de opnames zoveel mogelijk in **één take**. Gebruik bij meerdere takes een film **klapbord** of een visueel teken zodat je bij het terugkijken snel kunt zien welke opname de juiste versie is.
- Spreek vooraf duidelijk het **aantal versies** af dat wordt gemaakt **voor de nabewerking**.
- Zorg na de opnames voor een **eerste snelle ruwe montage** en **toets deze bij de docent**.

- Vergeet niet te **genieten**: je werkt aan een mooi product dat straks mogelijk wereldwijd te zien is.

- Maak enthousiast en op tijd **promotie voor de video/kennisclip**; zowel intern als extern.
- Informeer collega's van andere faculteiten of instituten tijdig over de video/kennisclip in verband met **mogelijk hergebruik** en een open portal.
- Zorg dat de video/kennisclip **goed beheerd** wordt en **vindbaar** is door metadatering en archivering.
- Stel bij hergebruik ook de **context** vast waarbinnen de video wordt ingezet.

FASE 4: IMPLEMENTATIE/ EVALUATIE

De fase waarin de video of kennisclip in gebruik wordt genomen en vervolgens zal worden bekeken, beoordeeld, becommentarieerd en gewogen. Het is ook de fase van het terug- en vooruit kijken aan de hand van evaluaties. Dat maakt deze fase ook een mogelijke opstap naar aanpassingen en/of een geheel nieuw product.

Doel: promotie maken, collega's informeren, context hergebruik vaststellen, evaluatie plannen en invullen, tevredenheidscriteria bepalen, gebruik meten, archiverings- en beheervorm kiezen, onderwijsresultaten vergelijken, feedback en kritiek ontvangen, ervaringen en inzichten delen.

- Plan de **evaluatie** in en neem er de tijd voor.
- Maak een **keuze** hoe en wat je wilt evalueren en doe dat goed.
- Bepaal met elkaar de **verschillende tevredenheids-criteria** waarop je gaat beoordelen. Zowel die van jezelf als van de doelgroep.
- Evalueer zoveel mogelijk per **doelgroep**.
- Evalueer ook het proces en de **samenwerking** binnen het projectteam.

- **Vergelijk je onderwijsresultaten** met het jaar voor de video/kennisclip: wat is er veranderd?
- Keer voor de evaluatie terug naar de uitgangspunten en het ontwerp. Heb je je **doel behaald**?
- **Meet het gebruik** van je video/kennisclip via Heitmans, Big Data en/of Google Analytics.
- **Meet de meningen en de effecten** van de video/kennisclip bij studenten en andere gebruikers.
- Start eventueel een **speciale community** en deel alle ervaringen, inzichten, ideeën en feedback en/of deel ze via de SIG Media & Education, bijvoorbeeld op SURFspace.
- **Wees trots** op wat je samen hebt gemaakt.
- Neem alle vormen van **kritiek** serieus en leer ervan.

Verder lezen

- *Het intensiveren van leren door inzet van media, geïntegreerd in het onderwijsontwerp van lagere tot hogere orde learning goals* op weblectures.nl, Sylvia Moes, Vrije Universiteit, oktober 2015
- *Visiedocument special interest group Media & Education 'Van informeren naar leren'* SIG Media & Education, april 2016
- *Video formats. An inspirational guide*, Marc van Huystee, TU Delft, augustus 2015
- Mayer RE. *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. New York: Cambridge University Press; 2005. 616 p.
- Drie publicaties van het Europese project REC:all waarin onder andere uitgebreider wordt ingegaan op framework en pedagogiek van video in het onderwijs, maar ook techniek en rechten:
 - <http://association.media-and-learning.eu/portal/resource/pedagogy-guide> - *Pedagogy*
 - <http://association.media-and-learning.eu/portal/resource/technology-guide> - *Technology*
 - <http://association.media-and-learning.eu/portal/resource/legal-guide> - *Legal*

Kennisuitwisseling

De [special interest groep Media & Education](http://www.weblectures.nl) is een open en actieve kenniscommunity die zich richt op (didactische) video-toepassingen binnen het hoger onderwijs. De SIG organiseert regelmatig bijeenkomsten. Nieuwe leden zijn van harte welkom. De website www.weblectures.nl is het bijbehorende online kennisplatform met informatie op het gebied van video in het onderwijs.

Colofon

Deze checklist is het resultaat van de samenwerking van twee projecten uit de stimuleringsregeling Open en online onderwijs, van de special interest group (SIG) Media & Education en van SURFnet. Een groot deel van de informatie is verzameld tijdens de bijeenkomst '[Optimaal ondersteunen van video-producties voor het onderwijs](#)' van de SIG Media & Education op 9 juni 2016.

Met bijdragen van

- Mary Dankbaar, Erasmus Medisch Centrum en projectleider stimuleringsproject 'Flipping the Classroom'
- Bas Haring, Universiteit Leiden en projectleider stimuleringsproject 'On Being a Scientist'
- Sylvia Moes, Vrije Universiteit en voorzitter van de special interest group Media & Education
- Janina van Hees, SURFnet, projectmanager Open en online onderwijs

Redactie

Johan Vlasblom, Big Easy Communicatie

Vormgeving

Ben Peters, De Hondsdagen

Fotografie

- Flickr [Juno Namkoong Lee](#)
- Flickr [Jsawkins](#)
- Foto's van Sander van Acht en Dennis Anneveldt uit [Roadshow onderwijsinnovatie WUR 2016](#)

SURFnet

admin@surfnet.nl www.surf.nl/surfnet

2016

Deze notitie verschijnt onder de Creative Commons licentie Naamsvermelding 3.0 Nederland: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

Disclaimer

De informatie in deze publicatie is met de grootst mogelijke zorg samengesteld, desondanks kunnen aan deze publicatie geen rechten worden ontleend.

Oktober 2016